

Др Вера Петровић, библиотекар саветник
Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ у Београду
Руководилац матичног одељења у пензији
veramilanovicpetrovic@gmail.com

Маја Ђорђевић, библиотекар саветник
Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ у Београду
djordjevic@unilib.rs

ИНФОРМАТИВНИ ПРИЛОГ
УДК: 027.7(091) (497.11)
<https://doi.org/10.63356/baz.2026.010>

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ И УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Сажетак: Своја врата за кориснике Универзитетска библиотека у Београду отворила је 24. маја 1926. године. Универзитет у Београду има своју библиотеку, која је увек била подршка академској заједници. Ове године на дан Ђирила и Методија, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ у Београду, обележиће један век успешног рада. Кроз кратак историјски развој приказаћемо њихову узајамну повезаност. У знак захвалности у холу Универзитетске библиотеке, изнад Карнегијеве бисте је натпис:

„Знано буди да ово Књижохранилиште постаде и основа се као плод благородне мисли и племенитог дара Карнегијеве задужбине и да извољењем Бога би отворено 24. маја 1926. године.“¹

Кључне речи: Универзитет, библиотека, образовање, корисници.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА И АКАДЕМСКА ЗАЈЕДНИЦА

Корене Универзитетске библиотеке можемо тражити већ од 1830. године када је Димитрије Исаиловић у Београду основао Велику школу, а 1838. године, на предлог Стефана Стефановића-Тенке, кнез Милош Гимназију претвара у Лицеј. Тенка је кнезу 30. јуна послао писмо са објашњењем

¹ Спомен-натпис у холу Универзитетске библиотеке, изнад Карнегијеве бисте.

да је Лицеју неопходна библиотека „којом ће се како професори тако и ученици к обогаћенију знанија у сваком случају послуживати и ползовати моћи“²...тако је већ 2. септембра стигао из Беча „један сандук с различитим књигама.“³ На Лицеју проучавале су се филозофске науке, а од 1844. године и правне науке. Морамо да нагласимо да је библиотека законски утемељена септембра 1844. године, о чијем раду је одговарао деловодитељ и дата јој је на располагању једна соба у конаку кнегиње Љубице, где је био смештен и Лицеј. Фонд библиотеке Лицеја се увећавао куповином из редовног годишњег буџета и поклонима.

Лицеј Кнежевине Србије проглашен је за Велику школу-академију законом од 24. септембра 1863. године. „У закону о устројству Велике школе из 1863. год. каже се да су научна средства Велике школе: ручна библиотека, кабинети физички, зоологични, ботанички и минералогички са збирком модела за математику и пољску економију...“⁴

Када је 1905. године Велика школа прерасла у Универзитет, библиотека је расформирана, а књиге су подељене катедрама и Народној библиотеци.

Оснивање Универзитета и потреба за једном универзитетском библиотеком општег типа, био је дуготрајан, али неопходан циљ. Припреме и организација за почетак радова на подизању зграде библиотеке Универзитета трајале су од 1919. до 1921. године. Дозвола за земљиште на коме ће бити изграђена библиотека добијена је 6. јуна, а камен темељац је постављен 23. јуна 1921. године. Предузеће „Обнова“, требало је да заврши градњу до 1. јула 1922. године, што се наравно није реализовало.

Средства од 100.000 долара за зидање Универзитетске библиотеке у Београду поконио је Карнегијев фонд у Америци 1920. године. Економске прилике у земљи нису биле наклоњене потрошњи добијених средстава, наине материјал и радна снага су стално мењали вредност, па је Универзитет од Краљевске владе добио кредит за завршетак радова у вредности од 1.143.000 динара, тако да је зграда завршена у фебруару 1923. године. Библиотека је по пројекту имала обезбеђен магацински простор за 200.000 књига и у њој је могло да учи 135 студената.

² Олга Поповић. Библиотека српског Лицеума (1838-1863) //Универзитетска библиотека «Светозар Марковић» 1. Од зачетка до отварања. (Београд: 1977), 60,61.

³ Исто.

⁴ Олга Поповић. Општа библиотека Велике школе (1863-1905) // Универзитетска библиотека «Светозар Марковић» 1. Од зачетка до отварања. (Београд: 1977), 99.

«При Универзитету Београдском постоји поред ручних факултетских и семинарских библиотека и једна општа библиотека, чије уређење прописује ректор по споразуму са универзитетским Саветом, за коју се предвиђа у државном буџету нарочити кредит.

Штампари и издавачи на територији Краљ. Срба, Хрвата и Словенаца дужни су да шаљу Универзитетској Библиотеци по један примерак од својих издања.

Управник Библиотеке који се бира по Закону о Универзитету, има плату и положај професора Университета.

Поред управника Библиотеке постоји Библиотечки одбор од представника свију факултета и потребан број указног и неуказног особља, које бира и којима ранг утврђује ректор и Универзитетски Савет по предлогу управника».⁵

Управи Универзитетске библиотеке, ректор је упутио допис, да је одлучио на захтев Академије наука, да у новој згради Универзитетске библиотеке уступе две собе за смештај жупанијских архива. Допис је заведен 25. јула 1923. под бројем 2553, оверен печатом Универзитета Краљевине Срба, Хрвата и Словена, а потписао га је Ректор Богдан Гавриловић⁶

Савет Пољопривредног факултета⁷ је на седници од 2. јануара 1924. године донео одлуку да из редовног буџета одвоји 1.000 динара за потребе Универзитетске библиотеке.

Сандуци са књигама за Универзитетску библиотеку били су смештени у аули зграде Универзитета. Проблем транспорта решен је камионом, који је поседовао Медицински факултет за транспорт књига јер, библиотека није имала 1.800 динара за њихов транспорт.⁸

Као што можемо видети из овог кратког историјског прегледа догађаја и пре њеног почетка рада у наменски направљеној згради, Универзитетска библиотека била је неопходан део академске заједнице.

Ударна вест 23, 24. и 25. маја 1926. године у свим гласилима била је, отварање Универзитетске библиотеке у Београду.

Као део Универзитета у Београду, од самог почетка доприносила је образовном и научно-истраживачком раду. Можемо рећи да је по свом ка-

⁵ *Изградња Универзитетске библиотеке у Београду 1919-1925. Дневници Уроша Џонића*. (Београд: 2011), 46-48

⁶ Архива УБ. Бр 2553 од 25 VII 1923.

⁷ Архива Пољопривредног факултета бр. 11 од 21. I 1924; Архива УБ. Бр 38 од 21. I 1924.

⁸ Архива УБ бр.100 од 4. XI 1924; Архива Универзитета бр. 5047 од 4. XI 1924.

рактеру јавна. Њен разноврстан милионски фонд, доступан је студентима, наставном особљу Универзитета, јавним и културним радницима наше земље и иностранства. Набавна политика је одређује као општу научну библиотеку. Још приликом оснивања улога Универзитетске библиотеке била је да набавља, обрађује, чува и даје на коришћење научну и стручну литературу на нашем и свим страним језицима. Пратила је развој Универзитета и реформе високог образовања, трудећи се да удовољи потребама свих својих корисника.

Један од најважнијих извора информација у Универзитетској библиотеци био је, централни каталог Београдског универзитета, најстарији Централни каталог у Југославији. Овај каталог, основан још 1930. године био је смештен све до 1945. године на самом Универзитету, а тек после ослобођења пресељен у просторије Универзитетске библиотеке. Од лисних каталога, писаних најпре руком па машински до компјутера и аутоматске обраде података требало је више од пола века.

Универзитетска и високошколске библиотеке као део јединственог библиотечко информационог система Републике Србије, повезује се у систем узајамне каталогизације, конзорцијум за обједињену набавку, мрежу дигиталних репозиторија и друге националне и међународне програме и пројекте у циљу пружања библиотечко информационих услуга корисницима на највишем нивоу и омогућавања опште доступности информацијама.

Развој библиотечких мрежа и сервиса показују да универзитетске библиотеке могу да преузму компетенције у организовању информација и знања. Оне у свом фокусу имају корисника коме, сарадњом са другим библиотекама треба да обезбеде брзу, квалитетну и јефтину услугу. Повезивање или удруживање библиотека називано је: библиотечка мрежа, библиотечка кооператива, конзорцијум библиотека, мултитипска библиотечка организација, мултитипска библиотечка кооператива.

Скупштина Београдског универзитета донела је 1987. године одлуку о формирању информационог система Универзитета. Одлучено је да Универзитетска библиотека „Светозаер Марковић“ буде центар за научне и стручне информације. Исте године успостављена је и прва терминалска веза преко модема са иностраним информационом изворима. Технички реализатор ове одлуке је Рачунарски центар Универзитета у Београду (РЦУБ), који је формиран 1991. године, као лидер у примени нових комуникационих технологија, а све са циљем да пружи рачунарске услуге академској заједници.

COBISS

(КООПЕРАТИВНИ ОНЛАЈН БИБЛИОГРАФСКИ СИСТЕМ И СЕРВИС)

COBISS⁹ представља софтвер који омогућава електронски облик пословања у библиотекама. Овај програм омогућава постојање јединственог електронског каталога, обраду, циркулацију и набавку. Укратко, Заједница југословенских националних библиотека некадашње Југославије, прихватила је 1987. године, систем узајамне каталогизације као заједничку основу библиотечко-информационог система и система научних и технолошких информација Југославије. Институт информацијских знаности (ИЗУМ) из Марибора преузео је улогу информацијског и библиографског сервиса, уједно и носиоца развоја организационих решења и програмске опреме. Заштита права институција учесника овог конзорцијума уређује се међународним конвенцијама и директивама Европске уније, Законом о ауторским и сродним правима (copyright), Законом о индустријској својини, Законом о заштити конкуренције, те међународним уговорима. ИЗУМ развија и одржава стандарде и програмску опрему. COBISS, сарађује са библиотечко-информационим центрима и библиотекама ван Словеније на основу кровних уговора о коришћењу програмске опреме COBISS за аутоматизацију библиотечких функција, такође и на основу међудржавних споразума о научној и технолошкој сарадњи.

Примарни циљеви конзорцијума били су побољшање ресурса, размена, реципрочна привилегија у позајмици, смањење трошкова, повећање међубиблиотечке позајмице, узајамни каталози, референсни сервиси, услуге умножавања.

KOBSON

(КОНЗОРЦИЈУМ БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ ЗА ОБЈЕДИЊЕНУ НАБАВКУ)

КоBSON¹⁰ као нови обликорганизовања библиотека, формиран је крајем 2001. године, на иницијативу Народне библиотеке Србије у Београду, Библиотеке Матице српске у Новом Саду, Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић у Београду, Универзитетске библиотеке „Никола Тесла“ у Нишу, Универзитетске библиотеке у Крагујевцу, Библиотеке САНУ у Београду и Заједнице библиотека универзитета у Србији.

---

⁹ <https://sr.cobiss.net/>

¹⁰ <https://kobson.nb.rs/kobson.82.html>

Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије финансира целокупан систем претплате. Буџет Министарства одређује колико ће дезидерата крајњих корисника бити укључено у набавку за ту годину. КоBSON редовно подноси извештаје о коришћењу набављених публикација. За правилну набавку до 2009. године су се користиле анкете, а онда се папирна форма замењује резултатима цитираности објављених радова наших истраживача у Web of Science и SCIndexs-и (Српски цитатни индекс).

МАТИЧНА ДЕЛАТНОСТ

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ у Београду постала је матична за све библиотеке Универзитета у Београду 1974. године, а од новембра 1977. године функција матичности је проширена на све високошколске и институтске библиотеке у централној Србији. Библиотека перманентно ради на унапређењу и развоју библиотечно-информационог система. Сервис „Питај библиотекара“ доступан је 24 сата како корисницима тако и колегама.

ЗАЈЕДНИЦА БИБЛИОТЕКА УНИВЕРЗИТЕТА У СРБИЈИ¹¹

Струковна удружења представљају важан део сваког друштва. Универзитет у Београду са својим библиотекама имао је велику улогу у реализацији наставно-научних планова. Библиотекари су 1972. године формирали Заједницу библиотека Универзитета у Београду, која је 1992. године прерасла у Заједницу библиотека универзитета у Србији. Њена најважнија улога је да промовише библиотекарску струку и да помогне професионални развој запослених у универзитетским, факултетским библиотекама и библиотекама у научноистраживачким институцијама. Седиште Заједнице је у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић“. Чланови Заједнице су све библиотеке универзитета у Србији. Библиотекарску струку промовишу у оквиру своје издавачке делатности, објављујући од 2000. године часопис „Инфотека“, а од 2004. године и лист „Високошколске библиотеке“. Сви бројеви у пуном тексту, доступни су на сајту Заједнице.

---

¹¹ <https://zbus.rs/>

ЗАКЉУЧАК

Историјски посматрано, није било једноставно обезбедити средства за изградњу библиотеке, а тај материјални проблем увек је присутан и прати нас кроз све сегменте рада. Никада немамо довољно материјалне подршке за реализацију, било да су то средства за набавку средстава за сам рад или је то кадар. Осмисли се пројекат, имплементира се успешно, оправда сваки делић добијених средства и све то за „славу“. Доприносећи високошколском образовном процесу и научно-истраживачком раду на Универзитету, Универзитетска библиотека организује изложбе разноврсног садржаја, предавања и трибине из разних научних дисциплина. Перманентно ради на усавршавању свог кадра, организујући предавања, семинаре, научне и стручне скупове. Треба нагласити њено чланство у светским библиотечким организацијама на чијим конференцијама редовно има учешће.

Професија библиотекара заиста је посебна, врлина нам је скромност, а оптимизам и радохолија безгранична. Библиотекари су увек ту са конкретним идејама и решењима за све иновације у науци и култури и зато никада неће бити доведено питање опстанка библиотека и библиотекара и поред свеprisутне вештачке интелигенције.

ЛИТЕРАТУРА

1. Архива Пољопривредног факултета бр. 11 од 21. I 1924; Архива УБ. Бр 38 од 21. I 1924.
2. Архива Универзитетске библиотеке бр 2553 од 25 VII 1923.
3. Архива Универзитетске библиотеке бр.100 од 4. XI 1924; Архива Универзитета бр. 5047 од 4. XI 1924.
4. Поповић, Олга. Библиотека српског Лицеума (1838-1863) // Универзитетска библиотека «Светозар Марковић» 1. Од зачетка до отварања. Београд: 1977.
5. Изградња Универзитетске библиотеке у Београду 1919-1925. Дневници Уроша Џонића . Београд 2011.
6. Поповић, Олга. Општа библиотека Велике школе (1863-1905) // Универзитетска библиотека «Светозар Марковић» 1. Од зачетка до отварања. Београд: 1977.
7. Спомен-натпис у холу Универзитетске библиотеке, изнад Карнегијеве бисте

8. <https://sr.cobiss.net/>
9. <https://kobson.nb.rs/kobson.82.html>
10. <https://zbus.rs/>

PhD Vera Petrović - Librarian Advisor
University Library "Svetozar Marković" in Belgrade
Retired Head of the Registry Department
veramilanovicpetrovic@gmail.com

Maja Đorđević- Librarian Advisor
University Library "Svetozar Marković" in Belgrade
djordjevic@unilib.rs

UNIVERSITY OF BELGRADE AND UNIVERSITY LIBRARY

Summary: The University Library in Belgrade opened its doors to its users on May 24, 1926. The University of Belgrade has its own library, which has always been a support to the academic community. This year, on the Day of Cyril and Methodius, the University Library „Svetozar Marković“ in Belgrade will mark a century of successful work. Through a brief historical development, we will show their mutual connection. As a sign of gratitude, in the hall of the University Library, above the Carnegie bust, there is an inscription: „It is known that this Book Depository came into being and was founded as the fruit of a noble thought and a noble gift from the Carnegie Endowment, and that by the will of God it was opened on May 24, 1926. “

Keywords: University; library; education; users